

Temizlik ve Estetik Aracı Olarak Hz. Peygamber'in Hayatında Güzel Koku

Fragrance as a Means of Cleanliness and Aesthetics in the Life of the Prophet Muhammad

Feridun Tekin^{1*} , Yunus Yazıcı²

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Ordu, Türkiye.
ror.org/04r0hn449

² Dr. Öğr. Üyesi, Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Ordu, Türkiye.
ror.org/04r0hn449

*Sorumlu yazar / Corresponding author:
fetekinli08@hotmail.com

Öz: İslâm öncesi dönemde Araplar arasında güzel koku kullanımı yaygın bir adetti. Bu devirde gündelik hayatta güzel kokunun kullanımına önem verilir, bu işin ticareti yapıldı. İnsanlar menfi bir olay yaşadıklarında koku sürünmeyeceklerine dair yeminler eder, onsuz bir hayatı zor da olsa tercih edeceklerini söylerlerdi. Güzel koku, gündelik hayatta olduğu kadar zamanın edebiyatında da ilgi görmekteydi. Şairler şiirde koku kullanmayı konu edinen mısralar dile getirirlerdi. İslâm öncesi toplumsal hayatın önemli geleneklerinden biri olan güzel koku kullanımı Hz. Peygamber Dönemi'nde de devam ettirilmiş, hayatın birçok alanına dahil edilmiştir. Hz. Peygamber'in örneği yalnızca dini hayatta değil aynı zamanda insanları ilgilendiren diğer alanlarda da gerçekleşmiştir. Onun örneğinde kişisel bakım, temizlik, nezaket ve bakımlı görünme önemliydi. O, hayatı boyunca güzel görünmeye gayret etmiş, çevresine de bu manada örnek olmaya çalışmıştır. Başta çevre ve sokaklar olmak üzere insanın içinde olduğu her yerin temiz ve güzel görünmesi için çabalar ortaya koymuştur. Öz bakımın önemli göstergelerinden bir olan güzel koku kullanımı Resûlullah (s.a.v.) tarafından bizzat tatbik ve teşvik edilmiş, sünnet olarak devam ettirilmiştir. Kişisel ve toplumsal hayatta insanlar için önemli bir gösterge olan güzel koku aynı zamanda ibadet, aile hayatı, özel hayat ve iş hayatında farklı yönleri ile tezahür etmiştir. Güzel koku aynı zamanda sevgi, iletişim, muhabbet ve diplomasi hayatında yer almış; bir hediyeleşme aracı olarak görülmüştür. Çalışmada Hz. Peygamber'in hayatında güzel kokunun yeri ve önemi anlatılmıştır. Ayrıca güzel kokunun insana sağladığı avantajlara işaret edilmiştir. Bu maksatla İslâm tarihi, siyer, hadis kaynakları başta olmak üzere günümüzde yapılan bazı çalışmalardan istifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Câhiliye, Hz. Peygamber, Gündelik hayat, Temizlik, Güzel koku

Abstract: In the pre-Islamic period, the use of fragrances was a widespread custom amongst the Arabs. During this era, great importance was attached to the use of fragrances in daily life, and a trade in them flourished. When people experienced an unfortunate event, they would swear that they would not apply perfume, declaring that they would prefer a life without it, however difficult that might be. Fragrances attracted as much attention in the literature of the time as they did in everyday life. Poets would compose verses that explored the use of fragrances in their poetry. The use of fragrances, one of the important traditions of pre-Islamic social life, continued during the time of the Prophet Muhammad and was incorporated into many aspects of life. The Prophet's example was evident not only in religious life but also in other areas of human concern. In his example, personal hygiene, cleanliness, courtesy and a well-groomed appearance were of great importance. Throughout his life, Prophet Muhammad strove to look his best and sought to set an example to those around him in this regard. He made efforts to ensure that every place where people gathered—particularly the environment and the streets—was clean and attractive. The use of pleasant fragrances, one of the key indicators of personal care, was personally practised and encouraged by the Messenger of Allah (peace be upon him) and has been continued as a Sunnah. A pleasant fragrance, which is an important indicator for people in both their personal and social lives, has also manifested itself in various ways in worship, family life, private life and professional life. It has also played a part in matters of love, communication, fellowship and diplomacy; it has been regarded as a means of gift-giving. This study discusses the place and importance of a pleasant fragrance in the life of the Prophet Muhammad. Furthermore, the benefits that a pleasant scent offers to people are highlighted. To this end, use has been made of sources from Islamic history, the Sirah and Hadith, as well as some contemporary studies.

Keywords: Islamic History, Jahiliyya, The Prophet, Daily Life, Cleanliness, Pleasant fragrance

Geliş / Received: 25.01.2026

Revizyon / Revision: 22.06.2026

Kabul / Accepted: 22.06.2026

Yayınlanma / Online: 30.06.2026

Giriş

İnsanların hayatında birçok husus gibi öz bakım da önemli bir alanı oluşturmaktadır. Öz bakım hem insanın kendisiyle hem de diğer insanlarla olan iletişim ve etkileşiminde önemli bir yere sahiptir. İnsanların davranışları gibi görünüm ve beden dilleri onlara değer ve derinlik katar. Sosyal hayatın bir gereği olarak insanlar hem bireysel hem de toplumsal manada etraflarıyla uyumlu olabilmek için davranışlarına dikkat ederek yaşar, karşı tarafa menfi anlamda tesir edecek davranışlardan uzak durmaya çalışırlar. İnsanın hem kendi hem de çevresiyle uyumlu bir görünüm kazanmasında bazı davranış ve alışkanlıkların ayrı bir yeri vardır. Bu manada insanların güzel koku veya parfüm kullanmaları öz bakımları açısından önemli bir husustur.

Günlük hayatın koşuşturmaları içerisinde terleme, kötü kokma, bedenin yorulması ve bazı nahoş durumların sudur etmesi kaçınılmazdır. Bu hallerden uzak olmak için güzel koku kullanımı insanın kişisel bakımı için neredeyse elzem bir hal almaktadır. Günümüzde olduğu gibi Hz. Peygamber döneminde de kişisel bakım faaliyetleri önemli kabul edilmekteydi. Bu manada Resûlullah (s.a.v.), sadece dinî konularda değil aynı zamanda bu alanda da güzel davranışlar ortaya koydu. Hz. Peygamber, farklı örneklerle güzel kokunun kullanılmasını salık vermiş, değişik zamanlarda bu hususa işaret eden uygulamalar serdetmiştir.

Hz. Peygamber güzel kokunun kullanımına ihtimam gösterir; ibadet, günlük hayat ve toplumsal ilişkilerde bu hususa dikkat ederdi. Güzel koku kullanımı insanın kişisel bakımı yanında nezaket kuralları açısından da önemlidir. Resûlullah (s.a.v.), ayrıca güzel koku kullanımını temizlik ve hijyenin de bir gereği olarak görüp değerlendirmiştir.

İster yalnız isterse toplumsal hayatın içerisinde olsun Hz. Peygamber kişisel bakımın önemli unsurlarından biri olan güzel koku kullanıma dikkat etmiş; insanları rahatsız etmekten çekinmiş, insanları rahatsız edebilir çekincesiyle bazı yiyecekleri yemekten kaçınmış; Müslümanların davranışları gibi görüntülerinin de güzel ve bakımlı olması önemlidir. Hz. Peygamber, temizlenip kötü kokmaktan uzak kalmaları ve güzel kokular sayesinde çevreye olumlu etki yaymaları yönünde uyarılarda bulunmak suretiyle öz bakıma ne kadar ehemmiyet verdiğini değişik örneklerle göstermiştir.

Resûlullah (s.a.v.), farklı mahfillerde güzel kokunun kullanılması adına örnekler ortaya koymuştur. Özellikle güzel kokunun kullanılmasını bizzat tatbik ettiği gibi yaygınlaştırılmasını da tavsiye etmiştir. Çalışmamızda Hz. Peygamber'in örnekliğinde kişisel bakımın önemli göstergelerinden biri olan güzel kokunun kullanılması konusu ele alınmıştır. Resûlullah'ın (s.a.v.) güzel kokuya olan düşkünlüğü ifade edilmiştir. Onun nasıl davranıp ne şekilde hareket ettiği örneklerle aktarılmıştır. Ayrıca güzel koku kullanımının bireysel ve toplumsal hayattaki etkisine vurgu yapılarak etki alanları incelenmiştir. Konu ile ilgili olarak siyer, tarih, hadis ve günümüzde yapılan bazı çalışmalardan istifade edilmiştir.

1.Hz. Peygamber Dönemi Arap Toplumunda Güzel Koku

Hz. Peygamber'in içinde yaşadığı Mekke toplumunda güzel koku kullanımı yaygındı. İnsanlar bireysel ve toplumsal hayatta güzel kokunun kullanımına dikkat ederlerdi. Evlerinde güzel kokunun sinmesi için "buhur ve günlük" adı verilen tütsüler yakarlardı. İslâm öncesi dönemin entelektüel hayatının önemli göstergelerinden biri olan edebiyat ve şiirlerde güzel koku çokça zikredilirdi.¹ Güzel koku kullanmaya önem veren Araplar bu işin ticaretini de yaparlardı. İslâm öncesi dönemde koku ticaretine önem verilmekte olup özellikle Hindistan bölgesinden getirilen kokular tercih edilen türden ticarî ürünlerdi.² Hindistan'dan gelen ürünler Yemen'e getirilir buradan farklı belde ve bölgelere ulaştırılırdı.³ Hz. Peygamber'in amcası Abbas b. Abdülmuttalib hac mevsiminde Yemen'den ithal edilen kokuların satışını yapan tüccarlardan biriydi.⁴ Koku ticareti, İslâm geldikten sonra da devam etmiş, ensardan Esmâ bnt. Muharibe adlı hanım, oğlu aracılığıyla Yemen'den getirilen kokuları satmakla tanınmıştır.⁵ Koku ticareti yapan bir diğer kadın sahâbî ise Rubeyyi' bnt. Muavviz el-Ensâriyye'dir.⁶

Koku kullanımı ya da belli maksatlarla özellikle kullanılmaması Araplarda farklı yönleriyle önem arz ederdi. Câhiliye Arapları menfi bir olay yaşadıklarında koku sürünmeyeceklerine dair yemin eder;⁷ kocası ölen kadın zorunlu olarak yas tutarken süslenmez ve güzel koku sürünmezdi.⁸ Bazen savaşları kaybettikleri zaman galip gelene kadar koku sürünmemeye yemin ederlerdi. Müşrikler, Bedir Gazvesi'nde mağlup olduklarında Ebû Süfyân intikam alınca kadar koku kullanmayacağına dair yemin etmişti.⁹

¹ Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, çev. Salih Tuğ (Ankara: İmaj Yayınları, 2003), 2/1063.

² Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 1/156.

³ Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 2/950; W. Montgomery Watt, *Hz. Muhammed Mekke'de*, çev. Süleyman Kalkan (İstanbul: Kuramer Yayınları, 2016), 37.

⁴ Ahmet Turan Yüksel, *İslâm'ın İlk Döneminde Ticarî Hayat* (İstanbul: Beyan Yayınları, 1999), 63-64.

⁵ Ebû Abdillâh Muhammed İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, ed. Ali Muhammed Ömer (Kahire: Mektebetü'l-Hancî, 2001), 10/284; Ebû'l-Fazl Ahmed b. Ali İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî temyizi's-sahâbe*, (Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1992), 8/10.

⁶ Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdullah b. Muhammed İbn Abdülber, *el-İstîâb fî ma'rifeti'l-ashâb*, ed. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî (B.y.: Y.y., 2019), 8/129.

⁷ Corci Zeydan, *İslâm Uygarlıklar Tarihi*, çev. Nejat Gök (İstanbul: İletişim Yayınları, 2015), 2/264.

⁸ Süleyman b. Eş'as b. İshâk Ebû Dâvûd, *Sünenü Ebî Dâvûd (Fihristli Baskı)*, ed. Bedreddin Çetiner (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "Talâk" 41-43; Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb b. Ali Nesâî, *Sünenü'n-Nesâî (Fihristli Baskı)*, ed. Bedreddin Çetiner (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "Talâk" 67.

⁹ Muhammed b. Ömer Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzi*, ed. Marsden Jones (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1984), 1/181.

İslâm öncesi dönemde güzel koku kullanımına bazı adet ve uygulamalarda yer verilmiş; zaman zaman kabilelerin karar alma mercilerinde etkili bir araç olarak kullanılmıştır. Câhiliye döneminde haksızlık ve zulme uğrayanlara karşı oluşturulan hilflerden biri olan Hilfu'l-Mutayyebûn koku üzerine sembolize edilen bir hilftir. Güzel koku, Abdüddâr ve Abdümenâf arasındaki ihtilaf meydana geldiğinde Hilfu'l-Mutayyebûn'da kabile dayanışmasına bir sembol olmuştur. Abdümenâf ve onları destekleyen Esed b. Abdüluzzâ, Zühre, Teym, Hâris b. Fihri kabilelerinin bir araya gelip ellerini kokulu bir suya batırıp sözleşme yaptıkları hilfte güzel koku önemli bir rol oynamıştır.¹⁰ İslâm öncesi dönemde mazlum ve mağdurların haklarını korumak maksadıyla teşekkül eden bir yapının gayesini ifade etmek için kullanılan güzel koku aynı zamanda barış, esenlik, zulme engel olma, mağduriyeti giderme ve çaresiz kimselere destek olmada önemli bir simge olmuştur. Bu husus güzel kokunun insanlara olumlu yönde tesir edebilecek bir güce de sahip olduğuna işaret etmektedir.

İslâm, hayatın her alanında olduğu gibi güzel koku kullanımı konusunda da hüküm koymayı, insanlara rehberlik yapmayı ihmal etmemiş, elçisi aracılığı ile onlara tebliğde bulunmuştur. Dinî kaynaklar ve fıkıh literatüründe kokuyla ilgili pek çok düzenleme ve açıklamaya yer verilmiş; Hz. Peygamber'in güzel kokuya dair sözleri ve pratikleri de ibadetlerden aile hayatına kadar farklı başlıklar altında değişik yönleriyle ayrı ayrı zikredilmiştir. Bu yönüyle güzel kokunun hem bireysel hem de toplumsal hayata yansıyan yönleri, İslam hukukunun çeşitli bölümlerinde dolaylı bir biçimde ele alınmıştır.¹¹ Aynı şekilde temel hadis kaynaklarında "Kitabü'l-Cum'a, Kitabü'l-Libâs, Kitâbü'l-Hac, Kitâbü'l-Hayz, Kitâbü'l-Menâsik" gibi başlıklar altında Hz. Peygamber'in uygulamaları ile ilgili pek çok rivayete yer verilmiştir.

Hz. Âişe, Resûlullah'tan (s.a.v.) bahsederken onun ahlâkının Kur'ân ahlâkı olduğunu ifade etmiş; çok tebessüm ettiğini ve güzel kokuları sevdiğini belirterek Hz. Peygamber'in zarafet, nezaket ve estetiğe verdiği önemi vurgulamıştır.¹² Güzel koku, Hz. Peygamber döneminde ibadet uygulamaları, toplumsal nezaket normları ve temizlik anlayışının önemli bir parçası olmuştur. Örnekleri İslam öncesi dönemde yer alan güzel koku kullanımı genişletilerek sonraki zamanlara da aktarılmıştır. Güzel koku kullanımı temizlikle de alakalıdır. Zira beden ve kıyafetlerin temizlendikten sonra kokulanması insanın zarafetine işaret eder. Bu maksatla Hz. Peygamber zaman zaman temizliğe vurgu yapmıştır. İnsanın temiz olup güzel koku sürünmesi onun kendi ve çevresine olan saygısını göstermesi yönüyle dikkat çekici bir husustur. Temizliğe ve hijyene dikkat eden Hz. Peygamber, bu hususta son derece hassas davranmış, "Temizlik imanın yarısıdır"¹³ demek suretiyle temizliğin ehemmiyetini dile getirmiştir. Güzel koku kullanmayı seven Hz. Peygamber, sadece giysilerin ve bedeninin değil, aynı zamanda yaşadığı evin, ibadet ettiği mescidin, oturduğu mahallenin kısaca bulunduğu muhitin de güzel kokulu ve temiz olmasına dikkat eder, içinde olduğu mekânların güzel kokulu bitkilerle tütsülenmesini sağlardı.¹⁴

Hz. Peygamber koku metaforunu tebliğin bir aracı olarak kullanmış; ashabına soyut konuları anlatırken benzetme yöntemine sıkça başvurmuştur. Onun güzel kokuyu örnek vererek yaptığı benzetmeler daha çok iman, ibadet, ahlâk, ölüm ve ahiret gibi konularda yoğunlaşmıştır. Resûlullah (s.a.v.), özellikle gayb âlemine veya soyut ahlaki konulara değinirken, anlatılanların daha iyi anlaşılması ve somut hale gelmesi için beş duyudan biri olan koku duyusunu da kullanmıştır. Bununla birlikte kötü kokuları da olumsuz örneklerde kullanmış, kötü söz ve davranışların çevreye verdiği rahatsızlığı kötü koku teşbihleriyle ifade etmiştir. Müşrikleri batıl inançlarından dolayı "kokuşmuşlar" olarak nitelemiş, mü'minin ruhu ile güzel koku, kâfirin ruhu ile kötü koku arasında bir ilişki kurmuştur.¹⁵

Hz. Peygamber bir sözünde, "İyi arkadaş ile kötü arkadaş misk taşıyan kimse ile körük üfüren kimse gibidir. Misk taşıyan ya sana onu ikram eder yahut sen ondan (miski) satın alırsın ya da ondan güzel bir koku alırsın. Körük üfüren kimse ise ya elbiseni yakar ya da ondan kötü bir koku alırsın!"¹⁶ buyurmuştur. Başka bir hadisinde mü'min ile münafığın mukayesesini yaparken "Kur'ân okuyan mü'min kimsenin örneği tadı da kokusu da güzel portakala benzer. Kur'ân okumayan mü'minin örneği ise kokusu olmayan fakat tatlı bir meyveye benzer, Kur'ân okuyan münafığın misali ise reyhana benzer ki kokusu hoş fakat tadı acıdır. Kur'ân okumayan münafığın misali ise Ebû Cehil karpuzuna benzer ki kokusu da tadı da acıdır."¹⁷ ifadesini kullanmıştır. Bir başka hadiste de "Allah'ın rızası için öğrenilmesi gereken bir ilmi, sırf dünya menfaati elde etmek için öğrenen bir kimse kıyamet günü cennetin kokusunu (dahi) alamayacaktır."¹⁸ buyurmaktadır. Örneklerde de geçtiği üzere Hz. Peygamber güzel koku kullanmayı hayatın bir parçası olarak görmüş; O,

¹⁰ Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, ed. Mustafa es-Sekkâ, vd. (Beyrut: Dâr İhyâ'it-Türâsî'l-Arabî, ts.), 1/138-139; Ebû Ca'fer Muhammed el-Bağdâdî İbn Habîb, *el-Münemmak fî ahbâri Kureys*, ed. Hurşid Ahmed Fârûk (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1985), 189-190.

¹¹ Ramazan Araz, "İslam Hukukunda Koku Sürünmenin Hükümleri", *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 15/1 (2024), 41.

¹² Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, ed. Beşşar Avvad Ma'ruf (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1996), 2/403.

¹³ Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe el-Absî İbn Ebû Şeybe, *el-Musannef*, ed. Sa'd b. Nasır b. Abdülazîz Ebû Habîb eş-Şesrî (Riyad, Suudi Arabistan: Dâr Kunûz İsbiliyye, 1436), "Taharet" 6; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, ed. Şuayb el-Arnâvut - Adil Murşid (Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 2001), 37/536; Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc, *Sahîh-i Müslim (Fihristli Baskı)*, ed. Bedreddin Çetiner (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "Taharet" 1.

¹⁴ Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 2/1080.

¹⁵ Emine Zülfa Bilgin, *Sünnette Koku Kullanımı ve "Bana Güzel Koku Sevdirdi" Hadîsi* (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 108-109.

¹⁶ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail Buhârî, *Sahîh-i Buhârî (Fihristli Baskı)*, ed. Bedreddin Çetiner (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "Sayd" 31; Ebû'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî en-Nisâbü'rî Müslim, *Sahîh-i Müslim*, ed. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Kahire: Matbaat İsa el-Bâbî el-Halebî, 1374), "Birr" 146.

¹⁷ Buhârî, "Tevhid" 57; Müslim, "Salâtü'l-Müsafirîn" 243.

¹⁸ İbn Hanbel, *el-Müsned*, 14/169; Ebû Dâvûd, *Sünenü Ebî Dâvûd (Fihristli Baskı)*, "İlim" 12.

Müslümanca yaşamın sosyal yönüne işaret ederek, insanlara karşı söz, eylem ve davranışlar dışında kişisel yön ile de nezaket sahibi olunması gerektiğine dikkat çekmiştir.

Resûlullah (s.a.v.) bir sözünde güzel koku kullanmanın peygamberlerin sünneti olduğunu beyan ederek¹⁹ bu âdetin asırlardır süregelen bir gelenek olduğuna işaret etmiştir. Ayrıca başka bir hadisinde “*Bana (dünya nimetlerinden) kadın ve güzel koku sevdirdi. Namaz ise gözümün nuru kılındı*”²⁰ şeklinde buyurarak güzel koku kullanmanın insanlar için ne denli önemli olduğunu vurgulamıştır.²¹ Resûlullah (s.a.v.), temiz ve bakımlı olmaya özen göstermiş, çevresine de bu yönde tavsiyelerde bulunmuştur. Kişinin temiz ve bakımlı olması hem kendisine hem çevresine karşı saygısının ve verdiği kıymetin bir göstergesidir. Nitekim Resûlullah (s.a.v.) yalnızca dışarı çıktığında değil evde bulunduğu zamanlarda da güzel koku kullanmıştır. Hz. Âişe onun geceleri güzel koku süründüğünü ifade ederek²² yakın çevresiyle olan münasebetinde dahi bakımlı olmaya dikkat ettiğine işaret etmiştir.

Hz. Peygamber’in dikkat ettiği hususlardan biri de saç bakımındır. O, özellikle Cuma günleri yıkanır, saçlarını yağlar, güzel koku sürünürdü.²³ Resûlullah’ın (s.a.v.) kullandığı güzel koku ve yağ sayesinde saçlarındaki beyazların kolay fark edilmediği ifade edilmiştir.²⁴

Hz. Peygamber insanlarla olan iletişim ve etkileşimine dikkat eder, hassas davranır, etrafındaki kimseleri rahatsız etmemeye çalışır.²⁵ O, başta kılık-kıyafet olmak üzere her konuda temiz, düzgün, tertipli ve düzenli olmaya gayret ederdi. Bu konuda büyük torunu Hz. Hasan dedesiyle ilgili olarak bir hatırasında şunları anlatmıştır: “*Bulabildiklerinizin en iyisini giyinin ve elde edebildiğiniz en güzel kokuları sürünün.*”²⁶ Hz. Hasan’ın dedesinden duyduğu bu sözler Müslüman bireylerin dış görünüşlerine de önem vermeleri gerektiğini ortaya koymuştur. İnsanların giyim-kuşam şekli kendilerine olan saygı ve öz güveni ifade ettiği gibi karşısındaki kimselere yönelik konumu belirlemesi yönüyle de dikkat çeken bir durumdur.

Hz. Peygamber, insanların çevrelerini rahatsız edecek yiyecek ve içeceklerle karşı dikkatli olunması gerektiğini değişik vesilelerle dile getirmiş, özellikle kokusu ağır gıda, sebze ve meyvelerin yenilmesi yasak olmamasına rağmen onları tüketmekten kaçınmıştır. Resûlullah (s.a.v.) soğan ve sarımsağa işaret ederek “*Kim şu bitkiden yemiştir, yanımıza yaklaşır bizimle beraber namaz kılsın!*”²⁷ veya “*Kim sarımsak veya soğan yemiştir, bizden ve mescidimizden ayrılın! (Evinde otursun).*”²⁸ buyurmuştur. Burada anlatılmak istenen bu bitkilerin yenmesinin yasak olması değil kokularından dolayı toplum veya cemaatte oluşabilecek rahatsızlığın engellenmesidir. Her iki bitkinin faydası fazla olmasına rağmen sahip oldukları koku nedeniyle insanları rahatsız etmek doğru görülmemiş; yaşanması muhtemel hoşnutsuzluklara engel olmak için tedbiren ve nezaketten uyarıda bulunulmuştur.

Hz. Peygamber, Uhud Gazvesi sonrası dinlenirken yakınında bulunanlardan su istediğinde onun isteği Ali b. Ebû Talib tarafından hızlıca yerine getirilmiştir. O, yanında bulunan tulumla bir miktar su getirip Resûlullah’a (s.a.v.) vermiştir. Ancak su koktuğu için Hz. Peygamber sudan içmeyi, o suyla yüzündeki kanı yıkamıştır.²⁹ Muhtemelen konulduğu kaptan dolayı kokan su Resûlullah’ı (s.a.v.) rahatsız etmiş, onu içmemiştir. Resûlullah (s.a.v.) bir defasında sıcak bir havada Kâbe’yi tavaf ederken susamış ve çevresinden su istemiştir. Onun bu isteğini duyan biri yanında üzüm sırası olduğunu söyleyerek Hz. Peygamber’e ikram etmek istemiştir. Evinden sürahiyle getirdiği sırayı bir bardağa doldurarak Resûlullah’a (s.a.v.) takdim etmiştir. Hz. Peygamber, sıra dolu bardağı aldıktan sonra onda çok ağır bir koku olduğunu hissetmiş; ikram edilen sırayı içmeyi geri vermiştir. Ardından zezem içip serinlemiştir.³⁰ Hz. Peygamber kokusu ağır olan sırayı içmemiştir. O, soğan-sarımsak örneğinde olduğu gibi etrafını rahatsız etmeme adına dikkatli davranmış; kokusu ağır olan suyu/meşrubatı tercih etmemiştir.

Hz. Peygamber sadece yiyecek ve içeceklerin kokusuna değil, aynı zamanda insanların ağız kokusuna dikkat etmesi gerektiğine de vurgu yapardı. Hz. Peygamber, misvak kullanmak suretiyle öz bakımına dikkat etmiş; çevresindekilere kendisi gibi bu konuda hassas olmalarını tavsiye etmiştir. Söz konusu uygulama göz önünde bulundurulduğunda Hz. Peygamber; sadece beden temizliğine değil, aynı zamanda insanların konuşurken çevreye rahatsızlık vermemesi adına, ağız temizliği ve bakımına da önem verilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. İnsanlarla konuşurken karşı tarafı düşünmek, onları rahatsız etmemek bir kibarlık, nezaket ve incelik göstergesidir. Bu maksatla ağız temizliğine dikkat ederek konuşmak, sosyal ilişkilerde önemli bir davranış modelidir. Nitekim bir şahıs Resûlullah’a (s.a.v.) gelerek durumunu arz

¹⁹ Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre Tirmizî, *Sünenü’t-Tirmizî (Fihristli Baskı)*, ed. Bedreddin Çetiner (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), “Nikâh” 1. “*Dört şey peygamberlerin sünnetlerindendir: Utanma duygusu, güzel koku sürünmek, misvak kullanmak ve evlenmek.*”

²⁰ Nesâî, *Sünenü’n-Nesâî (Fihristli Baskı)*, “İşretü’n-nisâ” 1.

²¹ Bkz. Bilgin, *Sünnette Koku Kullanımı ve “Bana Güzel Koku Sevdirdi” Hadîsi*, 88-108.

²² Muhammed Abdülhay b. Abdilkebir b. Muhammed Kettânî, *Nizâmü’l-hükûmeti’n-nebeviyye (Terâtübü’l-idâriyye)*, ed. Abdullah el-Hâlidî (Beyrut: Şirketü Dârü’l-Erkâm İbn Ebî’l-Erkâm, ts.), 2/223.

²³ Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman b. el-Fazl Dârimî, *Sünenü’d-Dârimî (Fihristli Baskı)*, ed. Bedreddin Çetiner (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), “Salât” 191.

²⁴ Nesâî, “Zînet” 29.

²⁵ Adnan Demircan (ed.), *Hz. Peygamber (s.a.s.) Döneminde Gündelik Yaşam* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2015), 176.

²⁶ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail Buhârî, *et-Târîhu’l-kebîr* (Haydarabad: Dâiretü’l-Maârifî’l-Osmâniyye, ts.), 1/382.

²⁷ Buhârî, “Ezân” 160, “Et’ime” 49; Müslim, “Mesâcid” 70.

²⁸ Buhârî, “Ezân” 160, “Et’ime” 49, “İsti’tân” 24; Müslim, “Mesâcid” 73.

²⁹ Ebû’l-Fidâ İmâdüddîn İsmâîl b. Ömer İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye*, ed. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî (Cîze: Dârü’l-Hicr, 1997), 413-414.

³⁰ Vâkıdî, *Kitâbü’l-Meğâzi*, 2/684.

etmek istemiştir. Ancak konuşmaya başladığında ağzından kötü kokular gelmesi üzerine ona Hz. Peygamber, “*Misvak kullanmıyor musun*”³¹ şeklinde soru sorarak rahatsızlığını dile getirmiştir.

Hz. Peygamber, insanlara manevi ortamı bozacak durumlardan kaçınmaları gerektiğini belirtmiştir. İbadet esnasında cemaate daha huzurlu bir ortam sağlamak gayesiyle gerekli uyarılarda bulunmuş; onların bu hususta daha tedbirli ve duyarlı olmalarını istemiştir. Resûlullah (s.a.v.) birtakım yiyecek-içeceklerle birlikte bazı bitkilerin kokusundan da hoşlanmazdı. Hz. Âişe, O’nun, kına kokusundan hoşlanmadığı için kınayı kullanmadığını aktarmıştır.³² Kına hanımlar için önemli bir süslenme aracı olarak görülse de sahip olduğu koku Hz. Peygamber’i rahatsız ettiği için kullanılması yasak olmamasına rağmen kına Hz. Âişe tarafından tercih edilen bir süslenme aracı olmamıştır.

Hz. Peygamber, insanların rahatsız olmamaları için kişisel bakımlarına özen göstermelerini isterdi. Bir gün bir şahıs, saçı başı dağınık olduğu hâlde mescide geldi. Onu bu şekilde gören Hz. Peygamber: “*Bir insan kendi kendine bakmaz mı?*”³³ diyerek serzenişte bulundu. Başka bir örnekte de: Hz. Peygamber’in mescitte olduğu bir sırada bağ-bahçede çalışmış olduğu elbiseler ve terli halleriyle bazı kimseler mescide geldiler. Onlardan etrafa kötü kokular yayılınca Resûlullah (s.a.v.), “*Yıkamıp gelseydiniz daha iyi olurdu*”³⁴ diyerek beden ve elbiselerin temiz olmasına, insanları rahatsız etmemeye özen gösterilmesine dikkat çekerek toplum içinde nasıl olunması gerektiğini belirtmiştir.

Güzel koku kullanmaya önem veren Resûlullah’ın (s.a.v.) tercih ettiği bazı özel kokular bulunmaktaydı. Hz. Âişe’nin ifadesine göre o; misk, amber,³⁵ öd ağacı, kâfur³⁶ gibi güzel kokuları kullanmayı severdi. Nitekim Hz. Âişe Resûlullah’ın (s.a.v.) güzel kokuları muhafaza ettiği bir koku kabı olduğunu ve³⁷ zaman zaman kendisinin Resûlullah (s.a.v.) için güzel kokular sürdüğünü belirtmiştir.³⁸ Hz. Peygamber, imkânlar ölçüsünde eşlerinin de temiz, bakımlı olmalarını, onların güzel koku ve kişisel bakım ürünlerini kullanmalarını isterdi.³⁹

Hz. Peygamber, giydiği kıyafetlere dikkat eder, onların çevreye kötü koku yaymayacak olanını tercih ederdi. Konu ile ilgili olarak Hz. Âişe’nin: “*Resûlullah’a (s.a.v.) içi yünden siyah bir hırka yapıldı; onu giydi. Resûlullah (s.a.v.) bu yün hırka içinde terlediğinde yani ondan yün kokusunu almaya başladığında onu giymezi. Güzel kokular Resûlullah’ın (s.a.v.) hoşuna giderdi*”⁴⁰ şeklindeki beyanı onun kıyafet tercihinde ne kadar hassas davrandığını ortaya koymaktadır.

Hz. Peygamber, Müslümanın temiz, tertipli, kendine ve çevresine karşı saygılı, nezaket sahibi olmasını kendi örnekliği üzerinden göstermiş; çevresindeki insanlara bu şekilde davranmalarını tavsiye etmiş, davranışları uygun olmayanları uyarak kendilerine çeki düzen vermelerini söylemiştir.

2. Kişisel ve Toplumsal Hayatta Güzel Koku

Hz. Peygamber, hayatını tertip ve düzen içinde sürdürmeye titizlikle özen gösteren bir kimseydi. Onun örnek alınacak yönleri yalnızca dinî pratikleriyle sınırlı olmayıp, özel hayatındaki davranış biçimlerini de içine almaktaydı. Hz. Peygamber, hoş giden kokuları sevdiği gibi, toplumda rahatsızlık uyandırabilecek ağır veya kötü kokulardan kaçınmaya da büyük hassasiyet gösterirdi.

Hz. Peygamber, aile düzenine büyük kıymet verir, hanımları arasında adaletli davranmak için her birinin yanında eşit sürelerle bulunmaya dikkat ederdi. Bir defasında Hz. Zeynep’in yanında, kendisine ikram edilen bal şerbetinden dolayı biraz uzun kalmıştı. Bu durumun fark edilmesi üzerine Hz. Âişe, Hafsa ile birlikte bir plan yaptı. Hz. Âişe yaptığı planı şu şekilde anlatmıştır: “*Hafsa ile aramızda anlaşarak, Rasûlullah (s.a.v.) hangimizin yanına gelirse kendisine ‘Sende megafır kokusu var’ diyecektik. Nihayet Efendimiz yanımıza girdiğinde kararlaştırdığımız gibi söyledik. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) ‘Zeynep’in yanında bal şerbeti içtim’ buyurdu. Ardından da ‘O hâlde artık bal şerbeti içmeyeceğim’ dedi.*”⁴¹ Bu olayın akabinde Tahrîm Sûresi’nin ilgili ayetleri nazil oldu.⁴² Ayetlerde, Hz. Peygamber’in kendisine helal olan bir şeyi, çevresindekilerin rahatsız olabileceğini düşünerek yasaklamasının doğru olmadığı bildirilmiştir.⁴³ Böylece meselenin, zannedildiği gibi kötü kokuya dayalı bir gerekçeden kaynaklanmadığı, farklı bir bağlamda geliştiği ortaya çıkmıştır. Hz. Peygamber, güzel kokuya karşı ilgili olduğu kadar kötü kokuya karşı da mesafeliydi. Çevresine rahatsızlık vermemek için helal olan bir yiyeceğin kokusuna karşı kesin bir duruş sergileyerek hiç kimsenin başkalarını huzursuz etmeye hakkı

³¹ M. Emin Özafşar, v dğr . (ed). *Hadislerle İslam* (İstanbul: DİB Yayınları, 2020), 7/455.

³² Nesâî, *Sünenü’n-Nesâî (Fihristli Baskı)*, “Zinet” 19.

³³ Ebû Dâvûd, *Sünenü Ebî Dâvûd (Fihristli Baskı)*, “Libâs” 14.

³⁴ Müslim, “Cum’a” 6; Ebû Dâvûd, “Tahâret” 128.

³⁵ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 1/343.

³⁶ Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Yusuf b. Ali b. Yusuf Şâmî, *Sübülü’l-hüdâ ve’r-reşâd fî sîreti hayri’l-ibâd*, ed. Mustafa Abdülvahid, vd. (Kahire: Vizâretü’l-Evkaf ve’ş-Şuûni’l-İslâmiyye, 1997), 7/535-536.

³⁷ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 1/343; Ali Yardım, *Peygamberimiz’in Şemâilî* (İstanbul: Damla Yayınevi, 2011), 273.

³⁸ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 1/343.

³⁹ Tirmizî, “Nikâh” 1; Nesâî, “Zinet” 64; Özafşar, *Hadislerle İslam*, 4/100.

⁴⁰ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 1/390.

⁴¹ Buhârî, “Talâk” 7; Müslim, “Talâk” 3; Ebû’l-Hasen Ahmed b. Yahyâ b. Câbir Belâzürî, *Ensâbü’l-eşrâf*, ed. Süheyl Zekkâr - Riyad Zirikli (Beyrut: Dârü’l-Fikr, 1997), 1/423-426.

⁴² et-Tahrîm, 66/1-4.

⁴³ Ebû Ca’fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi’u’l-Beyân fî Te’vîli Âyi’l-Kur’ân*, nşr. Ahmed Muhammed Şâkir (Beyrut: Mu’essesetu’r-Risâle, 2000), 23/475; Ebû’l-Fidâ İmâmüddîn İsmâîl b. Ömer b. Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, nşr. Sâmi b. Muhammed Selâme (Riyad: Dâru Tayyibe, 1999), 8/160.

olmadığını göstermiştir. Böylece o; sosyal bir varlık olan insanın yalnızca kendisini değil, çevresini de düşünerek hareket etmesi gerektiğini koku hassasiyeti üzerinden bir kez daha ortaya koymuştur. Hz. Peygamber bazen insanlarda olumsuz davranışlar gördüğünde o davranışları insanların içinde dillendirmez, genel konuşur veya daha müsait bir zamanda karşı tarafa mesajını verirdi. Hz. Peygamber'in yanına bir gün çevresini rahatsız edecek derecede koku sürünmüş bir adam geldi. Resûlullah (s.a.v.) bu adamı hemen uyarmayıp bir müddet bekledi. Gelen zât gittikten sonra Hz. Peygamber yanındakilere, "Bu kişiye söyleyin de bir daha bu şekilde ağır koku sürünüp etrafını rahatsız etmesin" şeklinde uyarıda bulundu. O, insanları uyarırken yüzlerine ayıplarını vurmaz, onlara daha yumuşak bir üslupla veya dolaylı yollarla ikaz ederdi.⁴⁴

Resûlullah (s.a.v.) kişisel temizliğin yanı sıra, bulunulan ve yaşanılan mekânların da insanların rahatsız olmamalarına azami gayret ederdi. Özellikle kalabalık yerlerde bu türden rahatsızlıklara karşı daha dikkatli olmaları için insanlara ikazlarda bulunurdu. Nitekim bir defasında mecliste bulunanlardan birinin abdestinin bozulduğunu, fakat mahcubiyetinden dolayı kalkmadığını fark etmiştir. Hz. Peygamber, belirli bir kimseyi hedef göstermeden, utanan bu şahsı korumak adına genel bir dille abdestlerin tazelenmesini istemiştir. Ardından amcası Abbas b. Abdülmuttalib, "Hepimiz mi abdest almalıyız" diye mukabelede bulundu.⁴⁵ O, mescitte olduğu bir zamanda yayılan ağır kokudan rahatsızlığını dile getirmiş; bu eylemi yaparı değil davranışı ön plana çıkararak oluşan nahoş durumu gidermeye çalışmıştır.

Hz. Peygamber, bulunduğu yerin temiz olmasına dikkat eder ne kendisinin ne de başkalarının rahatsız olmasını isterdi. Bir gün mescide geldiğinde duvarın köşesinde bir tükürük izi gördü. Gördükleri karşısında öfkelenirdi. Çevresindekiler durumu fark ettiler. O esnada orada olan bir hanım eline bez alıp duvardaki tükürüğü sildi, temizlediği alanın üzerine güzel bir koku sürerek hem çirkinliği giderdi hem de oranın güzel kokmasını sağladı. Yaşananları gören Hz. Peygamber bu durumdan hoşnut olup temizliği yapan hanıma memnuniyetini dile getirdi.⁴⁶

Hz. Peygamber yalnızca kişisel bakımında güzel kokuya önem vermekle kalmamış aynı zamanda sokakların ve çevrenin de temiz olmasına dikkat etmiş, çevrenin pis kokulardan uzak tutulmasını istemiş ve insanların başkalarını kötü kokularla rahatsız etmemelerini arzulamıştır. O, çarşı ve pazarın tertip ile düzen içerisinde bulunmasını amaçlamış; oradaki insanların çöp ve benzeri pis kokulardan rahatsız olmamaları için sokakların, özellikle de halkın toplu halde bulunduğu ortamların temizliğine ihtimam gösterilmesini istemiştir.⁴⁷

Hz. Peygamber, kadınların cami ve cemaate katılmasını istemiş, onların da toplu ibadetlerden sevap kazanmalarına engel olmamıştır. Ancak camiye giderken kadınların bazı hususiyetlere dikkat etmelerini söylemiştir. Kadınların koku kullanmalarına karşı olmayan Resûlullah (s.a.v.) hem kendilerine hem de çevrelerindeki insanlara rahatsızlık vermeyecek şekilde davranmalarını tembihleyerek onlara şu şekilde tavsiyelerde bulunmuştur: "Allah'ın kadın kullarının Allah'ın mescitlerine gelmelerine engel olmayın. Ancak onlar da camiye koku sürünmeden gelsinler."⁴⁸ O, güzel koku kullanımı hakkında kadınların dikkatli davranmalarını istemiş, güzel koku sürünüp başkaları tarafından fark edilmelerini uygun görmemiş, aksi davranışlar sergileyen kadınlar hakkında uyarılarda bulunmuştur.⁴⁹ Kadınların koku kullanımı hakkındaki sorularını cevaplamış, güzel kokuyu kadınlara mahsus durumlarda bir temizlik ve ferahlık aracı olarak kullanmaları yönünde tavsiyelerde bulunmuştur. Bu nedenle kokunun kullanım alanlarına dair çeşitli rivayetlerin aktarımında Hz. Peygamber'in eşlerinin ve çevresindeki sahabe kadınların katkısı önemli boyuttadır.⁵⁰

Resûlullah (s.a.v.), İslâm öncesi dönemde yaygın olan; kadınların ağır ve dikkat çekici kokular sürünerek dışarı çıkmalarını doğru bulmamış; bu tür kokuları evlerinde iken kullanmalarını uygun görmüştür.⁵¹ Bu şekilde davranarak kadınları korumanın yanında onlara karşı oluşabilecek yanlış anlamaların önüne geçmeyi de hedeflemiştir.⁵² Ayrıca Resûlullah (s.a.v.) kadınların güzel koku kullanırken belli ölçülere dikkat etmelerini istemiş, etrafı rahatsız etmeyecek şekilde koku sürmenin daha uygun olacağını belirtmiştir.⁵³

Hz. Peygamber hem bireysel yaşamda hem de toplum içinde insanların düzenli, temiz ve özenli bir hayat sürmelerini teşvik etmiştir. Kişinin yalnızca kendi bakımına dikkat etmesi değil, aynı zamanda çevresine karşı duyarlı olması gerektiğini vurgulamıştır. Koku konusunda da hoş bir kokuya sahip olmayı önemsemiş, başkalarına rahatsızlık verebilecek ağır veya hoş olmayan kokulardan uzak durulmasını istemiştir. Kadınların da belli sınırlar içerisinde güzel

⁴⁴ Hüseyin Algül, *Peygamberimiz'in Şemâilî, Ahlâk ve Âdabı (s.a.s.)* (İstanbul: Işık Yayınları, 2010), 98.

⁴⁵ Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemâm San'ânî, *el-Musannef* (Kahire: Dârü't-Te'sîl, 2015), 1/104,340.

⁴⁶ Şiblî Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed: Sîretü'n-Nebî*, çev. Yusuf Karaca (İstanbul: İz Yayıncılık, 2005), 516.

⁴⁷ Ali Muhammed Sallabî, *İslâm Tarihi: Asr-ı Saadet Dönemi Siyer-i Nebî*, çev. Mustafa Kasadar, vd. (İstanbul: Ravza Yayınları, 2015), 1/689.

⁴⁸ Ebû Dâvûd, "Salât" 52.

⁴⁹ *Hadislerle İslâm*, 5/524; Muhittin Uysal, *Peygamber Günlerinde Giyim Kuşam ve Süslenme* (Konya: Yediveren Kitap, 2004), 232.

⁵⁰ Emine Peköz, *Hz. Peygamber Döneminde Kadının Dinî Hayatı* (İstanbul: Kuramer Yayınları, 2023), 111, 168, 241.

⁵¹ Fatımatüz Zehra Kamacı, "Câhiliye ve Hz. Peygamber Devri Süslenme Anlayışına Mukayeseli Bir Bakış", *Akademik Araştırmalar Dergisi* 14/54 (2012), 144.

⁵² Demircan, *Hz. Peygamber (s.a.s.) Döneminde Gündelik Yaşam*, 177.

⁵³ Kamacı, "Câhiliye ve Hz. Peygamber Devri Süslenme Anlayışına Mukayeseli Bir Bakış", 156.

koku kullanmalarına izin vermiş; ancak Câhiliye dönemindeki aşırılıkları hatırlatarak ölçsüz davranmamaları konusunda onları uyarmıştır.⁵⁴

Resûlullah (s.a.v.) özellikle ortak yaşam alanlarının başta mescitler olmak üzere titizlikle korunmasını, düzenli ve bakımlı tutulmasını gerekli görmüş; bu konuda ümmetine çeşitli uyarılarda bulunarak buralardaki temizlik konusunda duyarlılığı artırmaya çalışmıştır.

3. Güzel Kokunun Kullanım Amaçları ve Fonksiyonları

Sosyal hayatın gereği olarak değişik zamanlarda farklı insanlarla beraber olmak, aynı ortamı paylaşmak, aynı havayı teneffüs etmek bir zorunluluktur. İnsanların birbirleriyle olan münasebetlerinde sosyal normlara dikkat ederek davranması, çevreyi rahatsız etmemesi ve çevreye olumlu katkı sağlaması beşerî münasebetler açısından elzemdir. Farklı sosyal statülerdeki insanlarla kurulan nitelikli iletişim ve etkileşim sürecinde, güzel koku önemli bir araçtır.

Resûlullah'ın (s.a.v.) güzel koku hakkındaki görüş, uyarı ve ikazları değerlidir. Bu husus, nezaket kuralları kapsamındaki davranışlardan biri olup bireyin yaşadığı devirde bunları hayata geçirmesi bakımından anlamlıdır. Misafir ağırlama, sosyal nezaket, cami ortamı, yolculuk gibi durumlarda güzel koku kullanımının önemli işlevleri vardır. Hz. Peygamber bizzat güzel koku kullanımına dikkat ettiği gibi çevresine de bu hususu sıklıkla hatırlatmıştır. İslam öncesi dönemde var olan güzel koku kullanımı, İslâm sonrasında da sürdürülmüş; ibadetler başta olmak üzere hayatın her alanında yaygınlık kazanmıştır.

Resûlullah (s.a.v.), ibadetlerin öncesinde güzel koku kullanmaya dikkat eder, en az temizlik kadar bu hususa riayet ederdi. Hz. Peygamber, cuma namazına gelenlerden, dişlerini temizlemelerini, en güzel elbiselerini giymelerini ve güzel kokular sürmelerini isterdi.⁵⁵ Resûlullah'ın (s.a.v.), cuma namazına hazırlık mahiyetinde olan bir diğer sözü ise şu şekildedir: "Bulûğa ermiş olan herkesin cuma günü gusletmesi, misvak kullanması ve mümkün olduğu kadar koku sürünmesi gerekir."⁵⁶ Müslümanlar için cuma namazına hazırlık onu ikame etmek kadar önemlidir. Bu sebeple temiz, bakımlı ve başkalarını rahatsız edici hallerden uzak durulmalıdır. İbadetlerin güzel yapılmasında yaratanın rızası önemli olduğu gibi ibadet edenlere rahatsızlık vermemek de önemlidir.

Hz. Peygamber, bahçe ve tarlada çalışıp temizlenmeden mescide gelen kimseler olduğunda onları uyarmış; temizlenip güzel kokular süründükten sonra mabede gelmeleri gerektiğini belirtmiştir.⁵⁷ Bir hadisinde, "Kim cuma günü yıkanır, en güzel elbisesini giyer, yanında varsa (güzel) koku sürünür, sonra da cumaya gelirse (...) onun bu cuma ile geçmiş cuma arasındaki kusurları bağışlanır."⁵⁸ buyurmak suretiyle kalabalığa giren birinin temiz olması ve başkalarını rahatsız edici durumlardan uzak kalması gerektiğine işaret etmiştir.

Hz. Peygamber insanların sıklıkla bir araya geldiği mekânlardan olan mescitlerin de güzel kokulu bir yer olmasına dikkat etmiş, buraların temiz ve bakımlı tutulmasına, özellikle içlerinin insanları huzursuz etmeyecek bir görünümde olmasına dikkat etmiştir. Bu bağlamda mahallelerde mescitler inşa edilmesini, buraların temiz tutulmasını, tütsülenmesini⁵⁹ ve güzel kokularla ferahlatmasını emretmek⁶⁰ suretiyle belirli bir nezaket ve disiplin ortaya koymuştur. Mescitlerin yanında evlerin de güzel koku veren otlarla süslenmesini tavsiye etmiş ayrıca kendisi de özellikle cuma günleri ve gelen elçileri karşılarken güzel koku kullanmıştır.⁶¹

Hz. Peygamber, gazvelerden döndükten sonra yıkanır, temizlenir ardından güzel koku sürünürdü. Resûlullah (s.a.v.), Hendek Gazvesi dönüşü zırhını çıkarmış, temizlik ve kişisel bakımını yapmıştı ki Cebrail yanına gelip: "Seni savaştan alıkoyan nedir? Ne oluyor da biz henüz zırhımızı çıkarmamışken seni zırhını çıkarmış görüyorum?" şeklinde beyanda bulununca, tekrar savaş kıyafetlerini giymiş ve ordusuna: "Sizi, Kurayzaoğullarına ulaşıncaya kadar ikindi namazını kılmamaya çağırıyorum" diye seslenerek belirlenen hedefe doğru yol almıştı.⁶² Hz. Peygamber her ne kadar gelen uyarı üzerine yola çıkmış olsa da öncesinde savaş dönüşü yıkanmış, kişisel bakımını yapmış, insanların huzuruna tertipli ve düzenli olarak çıkmayı düşünmüştü. Onun bu tavrı iş veya yolculuklardan dönüldüğünde hem yorgunluğu giderme hem de güzel görünme adına yapılması gerekenlerin aksatılmadan vaktinde yapılması gerektiğine dair güzel bir örnek davranış olmuştur.

Hz. Peygamber, bir topluluğun önüne çıkacağı zaman veya cemaatle ibadet öncesinde kişisel bakımına dikkat ederdi. Bu maksatla Veda Haccı öncesi Medine'den ayrılmadan önce yıkanmış, saçlarını taramış ve güzel bir koku süründükten sonra yola çıkmıştı.⁶³ Hz. Peygamber, ihrama girmeden önce, Kurban Bayramı'nda ve ihramdan çıktıktan sonra misk

⁵⁴ Buhârî, "Sıfatü's-Salât" 76; Müslim, "Salât" 30; Nesaî, "Zinet" 35.

⁵⁵ Buhârî, "Cum'a" 3.

⁵⁶ Müslim, "Cum'a" 5, 7.

⁵⁷ Müslim, "Cum'a" 6; Ebû Dâvûd, "Taharet" 128.

⁵⁸ Ebû Dâvûd, *Sünenü Ebî Dâvûd (Fihristli Baskı)*, "Tahâret" 127.

⁵⁹ Kettânî, *Nizâmü'l-hükûmeti'n-nebeviyye (Terâtîbü'l-idâriyye)*, 1/132.

⁶⁰ Ebû Dâvûd, "Salât" 13; Tirmizî, "Cum'a" 64.

⁶¹ Nebi Bozkurt, "Koku", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/150.

⁶² Ebû Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydillah İbn Şihâb Zührî, *el-Meğâzî'n-nebeviyye*, ed. Süheyl Zekkâr (Dimaşk: Dârü'l-Fikr, 1981), 78; Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, 2/497.

⁶³ Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/369.

sürmüştür.⁶⁴ Resûlullah (s.a.v.) güzel kokuyu sadece güzel görünmek için değil aynı zamanda topluluğa girmeden önce çevreye olumlu bir hava katmak için kullanmıştır. Hz. Peygamber, cemaatle yapılan ibadetler başta olmak üzere ortak hareket edilen alanlarda kişisel bakımına dikkat etmiş; benzer ortamlarda uyulması gereken kurallara işaret ederek bir davranış modeli ortaya koymuştur.

4. Hediye Olarak Güzel Koku

Resûlullah (s.a.v.); temizlik, nezaket, hijyen, iletişim ve sosyal etkileşimin önemli araçlarından biri olan güzel kokuyu hediyeleşme aracı olarak görmüştür. Kendisi güzel kokuyu hem başkalarına hediye etmiş hem de kendisine ikram edildiğinde kabul etmiştir. İnsanlar arasında sevgi, muhabbet, samimiyet ve dostluğun en güzel nişanelerinden bir olan hediyeleşmede güzel koku önemli bir işlev görmüştür.

Hz. Peygamber, kendisine hediye edilen ikramı küçümsemez, en basit hediyeleri dahi kabul eder; İslâmî değerlere aykırı olmayan hediyein kabul edilmemesini nezaketsizlik olarak addederdi.⁶⁵ Hz. Peygamber, güzel kokunun hediye edildiğinde reddedilmemesi gerektiğine işarete ederek, "Üç şey vardır ki, geri çevrilmez: Yastık, güzel koku ve süt!"⁶⁶ buyurmuştur. Zikredilenler arasında yastık dinlenmenin, süt gıdalanmanın, güzel koku ise temizlik ve nezaketin bir göstergesi olarak anlaşılabilir. Her üç hediye de insanların farklı ihtiyaçlarını karşılamada önemli araçlardır.

Hz. Peygamber, rengi görünmeyen ve başkalarını rahatsız edecek derecede ağır olmayan güzel kokular ikram edildiğinde severek kullanır, reyhan çiçeği gibi güzel kokulu çiçekler ikram edildiğinde de geri çevirmezdi.⁶⁷ Resûlullah (s.a.v.) kendisine sunulan güzel kokuları reddetmemiş, bu şekilde gelen hediyelerin kabul edilmesi gerektiğini beyan etmiştir.⁶⁸ Enes b. Mâlik, Hz. Peygamber'in kendisine hediye edilen güzel kokuyu reddetmediğini belirterek onun güzel kokuya hassasiyetini dile getirmiştir.⁶⁹ Ubeydullah b. Cahş eşi Ümmü Habîbe ile birlikte Habeşistan'a hicret etmişti. Ubeydullah oraya gidince Hristiyan olmuş bir müddet sonra da Hristiyan olarak orada ölmüştü. Bu durumdan haberdar olan Hz. Peygamber, Ebû Süfyân'ın kızı Ümmü Habibe ile evlenmek istediğini Habeş Kralı'na ilettili. Habeş Kralı Ümmü Habîbe'yi Hz. Peygamber ile nikahladı. Burada kalan Müslümanlar bir müddet sonra Medine'ye Hz. Peygamber'in yanına döndüler. Habeş Kralı Müslümanlara dönüşlerinde bazı hediyeler verdi. Hz. Peygamber'in eşi Ümmü Habîbe aralarında güzel kokunun da yer aldığı hediyeleri Resûlullah'a (s.a.v.) takdim etti. Ona takdim edilen kokular arasında, Yemen safranı, yaban kedisi,⁷⁰ öd ağacı, amber ve misk gibi güzel kokular vardı.⁷¹ Ümmü Habîbe'nin Habeşistan'dan getirdiği bu güzel kokuları Resûlullah'ın da uzun süre kullandığı bilinmektedir. Nitekim Ümmü Habîbe, Hz. Peygamber'in koku kültürüyle ilgili uygulamalarını ve tercihlerini rivayet ederek bu husustaki sorulara açıklık getirmiştir.⁷²

Hz. Peygamber'e güzel koku hediye eden bir diğer kimse ise Mısır Mukavkısı'dır. Hz. Peygamber hicretin yedinci yılında aralarında Mısır Mukavkısı'nın olduğu bazı devlet ve kabile başkanlarına İslâm'a davet mektupları gönderdi. Mısır Mukavkısı gelen mektubu okudu ancak Müslüman olmadı. Hz. Peygamber'e cevabî bir mektupla birlikte bazı hediyeler gönderdi. Bunlar iki cariyeye (Mâriye ve Sirin), 100 miskal altın, kıymetli elbiseler, kumaşlar, bir merkep, bir katır, güzel kokular ve değişik hediyelerdi.⁷³

Resûlullah (s.a.v.) kendisine sunulan güzel kokuları kabul ettiği gibi zaman zaman da kendisi güzel kokuyu başkalarına hediye etmiştir. Kızı Hz. Fâtıma'yı Hz. Ali ile evlendirdiğinde kızının çeyizine güzel koku eklemiş, kızını o şekilde gelin etmiştir.⁷⁴ Onun güzel kokuyu hediye olarak kullandığı bir başka hadise ise şu şekildedir: Hicretin onuncu yılında Mezhic kabilesinden Kays b. el-Husayn, Hâlid b. el-Velîd ile birlikte Resûlullah'ın (s.a.v.) yanına geldi. Hz. Peygamber kendisiyle görüşükten sonra onu Benî el-Hâris'e emir tayin etti. Onu emir tayin ettiği yere gönderirken bir ferman yazdırdı. Ardından on iki ükiyye ve güzel kokular hediye edip onu yolcu etti.⁷⁵ Resûlullah'ın (s.a.v.) emir tayin ettiği birine güzel kokular hediye etmesi büyük bir incelik ve zarafet örneğidir. Hz. Peygamber, bireysel ilişkiler kadar bürokratik görevlerde de taltif emaresi olarak güzel kokunun hediye olarak sunulabileceğini göstermiştir.

⁶⁴ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, 3/1109; Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân Zehebî, *Târîhü'l-İslâm ve vefeyâtü'l-meşâhir ve'l-a'lâm*, ed. Ömer Abdüsselâm Tedmürî (Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, 1987), 1/477.

⁶⁵ Yardım, *Peygamberimiz'in Şemâili*, 274.

⁶⁶ Tirmizî, "Edep" 37.

⁶⁷ Algül, *Peygamberimiz'in Şemâili, Ahlâk ve Âdabı (s.a.s.)*, 34; Mehmet Şeker (ed.), *İslâm Tarihi ve Medeniyeti: Hz. Peygamber Dönemi* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2018), 1/634.

⁶⁸ Şâmî, *Sübülü'l-hüdâ ve'r-reşâd fî sîreti hayri'l-ibâd*, 7/534.

⁶⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/343.

⁷⁰ Kettânî, *Nizâmü'l-hükûmeti'n-nebeviyye (Terâtîbü'l-idâriyye)*, 2/28.

⁷¹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 10/94-97; İbn Abdülber, *el-İstîâb fî ma'rifeti'l-ashâb*, 8/69-70; Ebû'l-Hasen İzzüddîn Ali b. Muhammed İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*, ed. Ali Muhammed Muavviz vd., (Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1996), 7/62-63; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî temyizi's-sahâbe*, 8/48.

⁷² Emine Peköz, "Ümmü Habibe", *Mü'minlerin Anneleri*, ed. Adnan Demircan, Ömer Sabuncu (İstanbul: Siyer Yayınları, 2017), 528-529.

⁷³ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 10/201; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/448-449, 2/85-86; Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr Taberî, *Târîhu'r-rusûl ve'l-mülûk*, ed. Muhammed Ebû'l-Fazl İbrahim (Mısır: Dârü'l-Meârif, 1968), 3/21; İbn Abdülber, *el-İstîâb fî ma'rifeti'l-ashâb*, 8/171-172.

⁷⁴ Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd İbn Mâce, *Sünenü İbn Mâce*, ed. Muhammed Fuad Abdülbâkî (Kahire: Dâr İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.), "Züh'd" 11; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/403; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî temyizi's-sahâbe*, 8/158; Numânî, *Son Peygamber Hz. Muhammed: Sîretü'n-Nebî*, 676.

⁷⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 6/274, 8/87.

Sonuç

Güzel koku, sadece hoş bir rayiha değil, Hz. Peygamber döneminde nezaket unsuru ve estetik anlayışın bir parçasıydı. Resûlullah (s.a.v.) devrinde güzel koku kullanımı hem temizlik hem sosyal yaşamın vazgeçilmez değerleri arasındaydı. Hz. Peygamber, İslâm öncesi dönemden beri varlığını sürdüren güzel koku kullanma geleneğini devam ettirmiş, çevresindeki insanlara da bu hususta örnek olmuştur.

Güzel koku kullanımı insanlar için bir aksesuar değil gereklilik arz eden bir durumdur. Aynı zamanda insanların öz bakım ve temizliklerinin bir göstergesi olmak üzere çevreleriyle olan münasebetlerinde kişiyi değerli kılan bir husustur. İnsan gündelik hayatta hem kendisine hem de çevresine karşı sorumludur. Bu sorumlulukların başında çevresiyle uyumlu olması, başkalarına rahatsızlık vermemesi, tavır ve davranışlarında ölçülü ve dikkatli olması gelir. Bu doğrultuda kullanmış olduğu güzel koku; kişinin çevresine saygı duyduğunun ve toplumsal değerlere önem verdiğinin bir göstergesidir.

Hz. Peygamber, gerek nübüvvet öncesi gerekse nübüvvet sonrasında insanlara güzel davranışlarıyla rehberlik etmiş ve onlara hayatın farklı alanlarında somut örnekler sunmuştur. Güzel koku kullanmanın genel olarak tüm insanlık, özel olarak ise Müslümanlar için ne kadar önemli bir husus olduğunu göstermiştir. Bu alışkanlığı günlük hayatın önemli rutinlerinden biri olarak kabul etmiş, sosyal hayatın da bir parçası olarak belirlemiştir. Güzel koku, birçok duygu ve düşüncüyü yansıtmaya yönüyle işlevsel bir araçtır. Bu maksatla ifade ettiği mana ve derinlik insanlar arasında iletişim ve etkileşimde pozitif bir etki bırakmış, farklı duygu ve düşüncelerin anlatılmasında etkin bir görev görmüştür.

Hz. Peygamber, güzel kokuyu hem ibadetin hem de sosyal hayatın bir parçası olarak gördüğü gibi aynı zamanda temizlik, hijyen, nezaket ve zarafetin bir göstergesi olarak değerlendirmiştir. Kendisi, insanların kılık kıyafetleri başta olmak üzere tertip ve düzen içinde hayatlarını devam ettirmelerini istemiş, çevreleriyle uyumlu bir ilişki geliştirmeleri gerektiğine dikkat çekmiştir. Ayrıca insanların hem kendilerini hem de çevrelerindeki kişileri huzursuz edecek davranışlardan kaçınması gerektiğini vurgulamıştır. Başta belirli yiyecek ve içecekler olmak üzere, kötü kokularla başkalarını rahatsız eden durumlardan uzak durulmasını söylemiş, insan ve Müslüman olmanın bir gereği olarak temiz ve nezaket içerisinde olmaya gayret edilmesini defalarca belirtmiştir.

Hz. Peygamber; çevre, sokak, mescit, meskenler gibi insanların yoğun olarak bulunduğu alanlar başta olmak üzere birçok mekânda temizlik ve hijyene özen göstermiş, bu yönde örnek davranışlar sergilemiştir. O, güzel koku kullanımını sıradan bir alışkanlık olarak değerlendirmemiş; hayatın bir gereği saydığı bu uygulamanın sevgi, saygı, samimiyet ve muhabbetin bir unsuru olarak görülmesine işaret etmiştir. Resûlullah (s.a.v.) güzel kokuyu bir hediyeleşme aracı olarak da görmüş, insanlar arası iletişim ve etkileşimde önemli bir etkiye sahip olduğunu örneklerle göstermiştir.

Beyanlar

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Yazar Katkıları: Kavramsallaştırma, F.T.; Metodoloji, F.T. ve Y.Y.; Doğrulama, F.T.; Araştırma, F.T.; Kaynaklar, Y.Y.; Veri Düzenleme, Y.Y.; Yazım—Orijinal Taslak, F.T.; Yazım—Gözden Geçirme ve Düzenleme, Y.Y.; Denetim, Y.Y.

Çıkar Çatışması: Yazar/yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir dış finansman alınmamıştır.

Etik Onay: Bu çalışma insan veya hayvan katılımcıları içermemektedir. Tüm prosedürler bilimsel ve etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirilmiş olup, atıfta bulunulan tüm çalışmalar uygun şekilde kaynak gösterilmiştir.

İntihal Beyanı: Bu makale intihal açısından değerlendirilmiş ve herhangi bir intihal vakası tespit edilmemiştir.

YZ Araçlarının Kullanımı: Yazar/yazarlar bu makalenin hazırlanmasında Yapay Zeka (AI) araçlarının kullanılmadığını beyan ederler.

Değerlendirme: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

Benzerlik Taraması: Yapıldı – iThenticate

Etik Bildirim: etik.duzceilahiyat@gmail.com

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynakça | References

- Algül, Hüseyin. *Peygamberimiz'in Şemâili, Ahlâk ve Âdabı (s.a.s.)*. İstanbul: Işık Yayınları, 2010.
- Araz, Ramazan. "İslam Hukukunda Koku Sürünmenin Hükümleri". *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 15/1 (2024), 38-50.
- Belâzürî, Ebû'l-Hasen Ahmed b. Yahyâ b. Câbir. *Ensâbü'l-eşrâf*. ed. Süheyl Zekkâr - Riyad Zirikli. Beyrut: Dârü'l-Fıkr, 1997.
- Bilgin, Emine Zülfa. *Sünnette Koku Kullanımı ve "Bana Güzel Koku Sevdirdi" Hadisi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Bozkurt, Nebi. "Koku". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/150-151. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *et-Târîhu'l-kebîr*. Haydarabad: Dâiretü'l-Maârifî'l-Osmâniyye, ts.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *Sahîh-i Buhârî (Fihristli Baskı)*. ed. Bedreddin Çetiner. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2. Basım, 1992.
- Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdîrrahman b. el-Fazl. *Sünenü'd-Dârimî (Fihristli Baskı)*. ed. Bedreddin Çetiner. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Demircan, Adnan (ed.). *Hız. Peygamber (s.a.s.) Döneminde Gündelik Yaşam*. İstanbul: Siyer Yayınları, 2015.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as b. İshâk. *Sünenü Ebî Dâvûd (Fihristli Baskı)*. ed. Bedreddin Çetiner. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2. Basım, 1992.
- Hamidullah, Muhammed. *İslâm Peygamberi*. çev. Salih Tuğ. Ankara: İmaj Yayınları, 2003.
- Hanbel, Ahmed b. *el-Müsned*. ed. Şuayb el-Arnâvut - Adil Murşid. Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 2001.
- İbn Abdülber, Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdullah b. Muhammed. *el-İstîâb fî ma'rifeti'l-ashâb*. ed. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî. B.y.: Y.y., 2019.
- İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe el-Absî. *el-Musannef*. ed. Sa'd b. Nasır b. Abdülazîz Ebû Habîb eş-Şesrî. Riyad, Suudi Arabistan: Dâr Kunûz İşbîliyye, 2014.
- İbn Habîb, Ebû Ca'fer Muhammed el-Bağdâdî. *el-Münemmak fî ahhâri Kureyş*. ed. Hurşid Ahmed Fârûk. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1985.
- İbn Hacer el-Askalânî, Ebû'l-Fazl Ahmed b. Ali. *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe*. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1992.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik. *es-Sîretü'n-nebeviyye*. ed. Mustafa es-Sekkâ vd. Beyrut: Dâr İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İmâdüddîn İsmâîl b. Ömer. *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. ed. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî. Cîze: Dârü'l-Hicr, 1997.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İmâmüddîn İsmâîl b. Ömer b. Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*. nşr. Sâmi b. Muhammed Selâme. Riyad: Dârü Tâyyibe, 1999.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd. *Sünenü İbn Mâce*. ed. Muhammed Fuad Abdülbâkî. Kahire: Dâr İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed. *et-Tabakâtü'l-kübrâ*. ed. Ali Muhammed Ömer. Kahire: Mektebetü'l-Hancî, 2001.
- İbnü'l-Esîr, Ebû'l-Hasen İzzüddîn Ali b. Muhammed. *Üsdü'l-gâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*. ed. Ali Muhammed Muavviz vd. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1996.
- Kamacı, Fatimatüz Zehra. "Câhiliye ve Hz. Peygamber Devri Süslenme Anlayışına Mukayeseli Bir Bakış". *Akademik Araştırmalar Dergisi* 14/54 (2012), 139-162.
- Kettânî, Muhammed Abdülhay b. Abdülkebîr b. Muhammed. *Nizâmü'l-hükûmeti'n-nebeviyye (Terâtîbü'l-idâriyye)*. ed. Abdullah el-Hâlidî. Beyrut: Şirketü Dârü'l-Erkâm İbn Ebî'l-Erkâm, 2. Basım, ts.
- Müslim b. el-Haccâc, Ebû'l-Hüseyin. *Sahîh-i Müslim (Fihristli Baskı)*. ed. Bedreddin Çetiner. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2. Basım, 1992.
- Müslim, Ebû'l-Hüseyin Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî en-Nisâbü'rî. *Sahîh-i Müslim*. ed. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Kahire: Matbaat İsa el-Bâbî el-Halebî, 1954.
- Nesâî, Ebû Abdîrrahman Ahmed b. Şuayb b. Ali. *Sünenü'n-Nesâî (Fihristli Baskı)*. ed. Bedreddin Çetiner. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2. Basım, 1992.
- Numânî, Şiblî. *Son Peygamber Hz. Muhammed: Sîretü'n-Nebî*. çev. Yusuf Karaca. İstanbul: İz Yayıncılık, 2. Basım, 2005.
- Özağşar, M. Emin vd (ed.). *Hadislerle İslam*. İstanbul: DİB Yayınları, 4. Basım, 2020.
- Peköz, Emine. "Ümmü Habibe", *Mü'minlerin Anneleri*. ed. Adnan Demircan, Ömer Sabuncu. İstanbul: Siyer İstanbul 2017.
- Peköz, Emine. *Hız. Peygamber Döneminde Kadının Dinî Hayatı*. İstanbul: Kuramer Yayınları, 2023.
- Sallabî, Ali Muhammed. *İslâm Tarihi: Asr-ı Saadet Dönemi Siyer-i Nebî*. çev. Mustafa Kasadar. İstanbul: Ravza Yayınları, 4. Basım, 2015.
- San'ânî, Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm. *el-Musannef*. Kahire: Dârü't-Te'sîl, 2015.
- Şâmî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Yusuf b. Ali b. Yusuf. *Sübülü'l-hüdâ ve'r-reşâd fî sîreti hayri'l-ibâd*. ed. Mustafa Abdülvahid vd. Kahire: Vizâretü'l-Evkaf ve's-Şuûnî'l-İslâmiyye, 1997.
- Şeker, Mehmet (ed.). *İslâm Tarihi ve Medeniyeti: Hz. Peygamber Dönemi*. İstanbul: Siyer Yayınları, 2018.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr. *Târîhu'r-rusûl ve'l-mülûk*. ed. Muhammed Ebû'l-Fazl İbrahim. Mısır: Dârü'l-Meârif, 2. Basım, 1968.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr. *Câmi'u'l-Beyân fî Te'vîli 'Âyi'l-Kur'ân*, nşr. Ahmed Muhammed Şâkir. Beyrut:

- Mu'essesetu'r-Risâle, 2000.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre. *Sünenü't-Tirmizî (Fihristli Baskı)*. ed. Bedreddin Çetiner. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2. Basım, 1992.
- Uysal, Muhittin. *Peygamber Günlerinde Giyim Kuşam ve Süslenme*. Konya: Yediveren Kitap, 2004.
- Vâkıdî, Muhammed b. Ömer. *Kitâbü'l-Meğâzî*. ed. Marsden Jones. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1984.
- Watt, W. Montgomery. *Hız. Muhammed Mekke'de*. çev. Süleyman Kalkan. İstanbul: Kuramer Yayınları, 2016.
- Yardıı, Ali. *Peygamberimiz'in Şemâili*. İstanbul: Damla Yayınevi, 9. Basım, 2011.
- Yüksel, Ahmet Turan. *İslâm'ın İlk Döneminde Ticârî Hayat*. İstanbul: Beyan Yayınları, 1999.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân. *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*. ed. Beşşar Avvad Ma'ruf. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1996.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân. *Târîhü'l-İslâm ve vefeyâtü'l-meşâhir ve'l-a'lâm*. ed. Ömer Abdüsselâm Tedmürî. Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, 1987.
- Zeydan, Corci. *İslâm Uygarlıklar Tarihi*. çev. Nejat Gök. İstanbul: İletişim Yayınları, 2. Basım, 2015.
- Zührî, Ebû Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh İbn Şihâb. *el-Meğâzî'n-nebeviyye*. ed. Süheyl Zekkâr. Dımaşk: Dârü'l-Fıkr, 1981